

Visie op de toekomst van het curriculum Moderne Vreemde Talen

Meesterschapsteam Moderne Vreemde Talen, maart 2018

***Vakdidactiek* Geesteswetenschappen**
Meesterschap Moderne Vreemde Talen

Inleiding

Het Meesterschapsteam Moderne Vreemde Talen (MVT) is in 2016 in het leven geroepen om een brug te slaan tussen de universiteiten en de lespraktijk van de MVT in het voortgezet onderwijs (vo) en om vakdidactiek te versterken. Het Meesterschapsteam heeft vanuit haar expertise op het gebied van onderzoek een visie ontwikkeld over taalonderwijs die aansluit op de maatschappelijke werkelijkheid van vandaag en die is gebaseerd op de meest recente ontwikkelingen in het onderzoek naar taalverwerving en taalonderwijs. Bij de ontwikkeling van de visie zijn op uitgebreide schaal docenten, vakdidactici en onderzoekers geraadpleegd, en de doelstelling van het team is om te komen tot een gezamenlijke uitvoering van de inzichten.

Deze handreiking is een uitvloeisel van het werk van het Meesterschapsteam en is ter ondersteuning van de ontwikkelteams van Curriculum.nu uitgewerkt met concrete voorbeelden en ideeën. Tijdens de feedbackloops die in Curriculum.nu zijn ingebouwd hopen wij deze visie verder te kunnen toelichten en in gesprek te gaan met de ontwikkelteams.

Visie: naar een nieuw MVT curriculum

De talenkennis van Nederlanders heeft internationaal al lange tijd een zeer goede reputatie. Maar de sterke positie van Nederland als talenland blijft niet overeind als we nu niet investeren in de positie van de talen. Wij zijn ervan overtuigd dat het MVT onderwijs duurzaam kan worden versterkt door in te zetten op *MVT-inhoud* en er voor te zorgen dat onze leerlingen *taalvaardig*, *taalbewust* en *cultuurbewust* zijn in verschillende talen en beschikken over goede *interculturele communicatieve competenties*. In deze paragraaf lichten we deze visie toe.

Het belang van Moderne Vreemde Talen

Het Meesterschapsteam ziet een grondige studie van twee moderne vreemde talen als basis voor elke leerling in het vo, onafhankelijk van het type opleiding. Aan deze visie ligt het maatschappelijk belang van MVT ten grondslag. Op macro-niveau geldt dit belang voor economie, bedrijfsleven en diplomatie. Effectief taalgebruik is noodzakelijk voor ons functioneren in alle onderdelen van de samenleving, en het effectief gebruik van MVT is essentieel voor ons functioneren in de internationale context die voor Nederland cruciaal is. Op micro-niveau geldt het belang van MVT voor elk individu als lid van een multiculturele en geglobaliseerde samenleving. Meertaligheid opent de weg naar wereldburgerschap, waarin interculturele competenties leiden tot open en sociaal-cultureel bewuste individuen. De mogelijkheid te communiceren in andere talen is van grote waarde, en meertaligheid leidt bovendien tot begrip en openheid naar mensen met een andere culturele achtergrond. In dit verband rekenen wij Nederlands als Tweede Taal (NT2) tot

het domein van MVT en beschouwen wij de thuistalen als een belangrijke meerwaarde naast de schooltalen.

Beperkingen van het huidige vo-curriculum en toetsing

Het Meesterschapsteam maakt zich zorgen over de beperkte ruimte die MVT krijgen binnen het huidige onderwijscurriculum en over de beperkende manier waarop MVT aan het eind van het vo centraal getoetst worden. Deze beperkingen geven de docenten te weinig ruimte om hun vak de breedte en diepgang te geven die het verdient, en het MVT onderwijs zijn maatschappelijke rol te laten vervullen. Het Meesterschapsteam stelt voor om bij het vaststellen van het MVT programma (i) het noodzakelijk aantal contact- en studie-uren van leerlingen vast te leggen en (ii) het centraal- en schoolexamen zo in te richten dat leerlingen evenwichtig getoetst worden op alle relevante kennis en vaardigheden. Voor het Meesterschapsteam beperken deze zich niet tot taalvaardigheid, maar worden zij opgeleid tot *intercultureel communicatief competente* wereldburgers. Daartoe beschikken zij over *kennis* van de vreemde talen en culturen en zijn zij *taalvaardig, taalbewust en cultuurbewust*.

Een nieuw MVT curriculum gebaseerd op MVT-inhoud

Waar bij vrijwel alle schoolvakken inhoud centraal staat in het onderwijs en daarnaast aandacht is voor ondersteunende vaardigheden, is dit bij de MVT niet het geval. Dat lijkt logisch, want het belangrijkste doel is het leren van de taal. De paradox is echter dat bij het leren van een taal inhoud een noodzakelijke voorwaarde is. Als we niets hebben om over te spreken en te schrijven en niets om te lezen en naar te luisteren, is taalverwerving niet mogelijk. Afgezien van vaak beperkte aandacht voor literatuur (binnen havo en vwo), 'lenen' we daarom inhoud uit andere vakgebieden en leerlingen lezen en schrijven over het milieu, de geschiedenis of over hun vakantie. Inhoud binnen MVT over bijvoorbeeld interculturaliteit, taalverwerving, en de structuur van talen komt soms aan de orde door het initiatief van individuele docenten, maar is niet structureel en systematisch opgenomen in het curriculum. Dit is een gemiste kans om drie redenen:

- Docenten MVT zijn niet enkel specialisten in taalvaardigheidsonderwijs. Zij zijn ook de experts die bij uitstek invulling kunnen geven aan vakinhoud die ingezet kan worden voor het verwerven van interculturele communicatieve competenties.
- De breedte en diepgang van MVT-inhoud maakt het mogelijk om leerlingen van alle typen opleidingen te interesseren en te motiveren voor de MVT-les.
- MVT-inhoud versterkt de taalvaardigheid. Een inhoudelijke component genereert gecontextualiseerde, authentieke input in de doeltaal, en geeft voeding aan

inhoudsgerichte verwerking en productief en betekenisvol gebruik van de doeltaal. Inzet op inhoud draagt zo bij aan een hoger niveau van taalvaardigheid en het verlagen van de drempel om in de taal te communiceren.

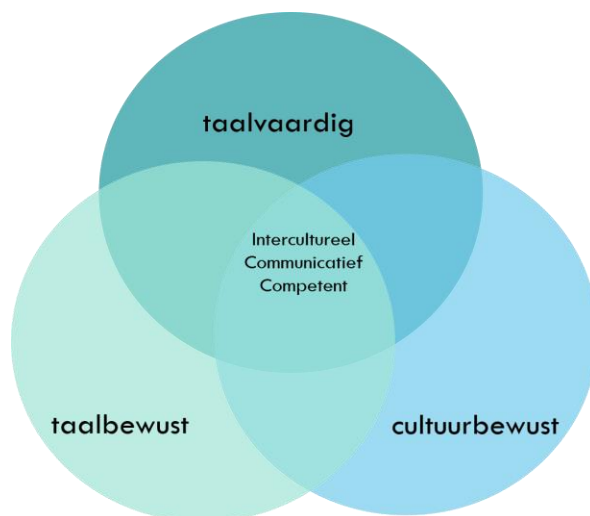
Leerdoelen

Zoals in elke vorm van onderwijs, kan de huidige kern van MVT worden achterhaald middels de definitie van de eindtermen. Deze worden vertaald in een concreet programma en in representatieve en valide toetsvormen. De huidige eindtermen voor de MVT zijn gedefinieerd in termen van taalvaardigheid. Het huidige examenprogramma van MVT bestaat uit 5 kerndomeinen (4 voor vmbo): Leesvaardigheid, Kijk- en luistervaardigheid, Gespreksvaardigheid, Schrijfvaardigheid en Literatuur.

De leerdoelen voor *taalvaardigheid*, zoals deze zijn beschreven voor de huidige eindtermen gekoppeld aan het ERK (en uitgewerkt in *Taalprofielen*) vormen een goede afspiegeling van de taalvaardigheid die mag worden verwacht aan het eind van het voortgezet onderwijs. De invulling van de vaardigheden in de les kan zich echter meer expliciet dan nu het geval is richten op productieve competenties in spreekvaardigheid, gespreksvaardigheid en schrijfvaardigheid.

Wat in de huidige eindtermen niet terugkomt is de volle breedte van de inhoud die hoort bij de bestudering van een taal. Naast het vanzelfsprekende belang van taalvaardigheid, kan er namelijk inhoud worden aangewezen die niet alleen zal leiden tot een grotere taalvaardigheid, maar die bovendien zal bijdragen aan taalbewustzijn en cultuurbewustzijn en daarmee aan interculturele communicatieve competenties (ICC).

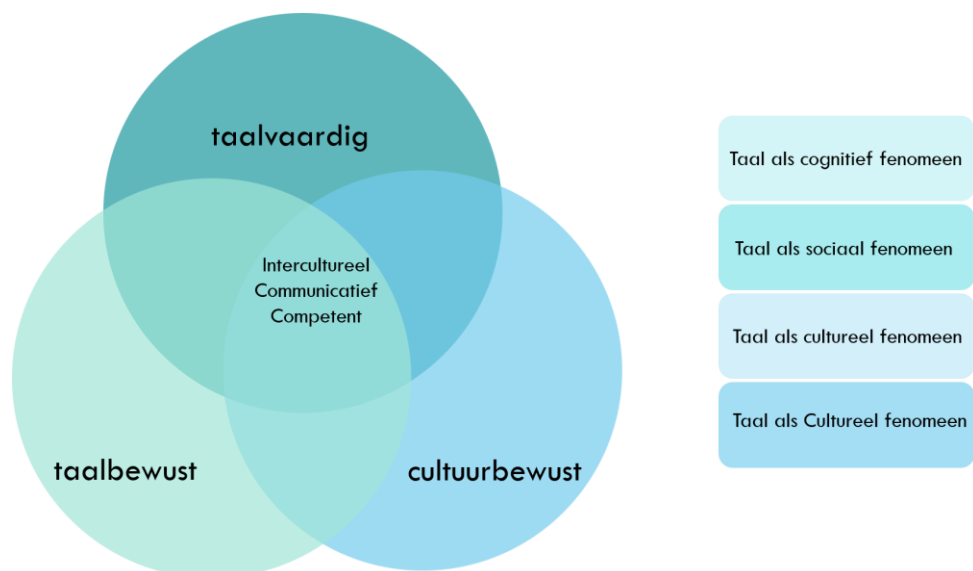
Voor het verwerven van ICC ligt de basis bij het opdoen van kennis over nieuwe talen en culturen. Leerlingen moeten zich echter ook realiseren dat zij zélf ook deel uitmaken van een taalgemeenschap en zich bewust worden van hun eigen taal en cultuur om zo een brug te kunnen vormen naar de taal en cultuur van de ander.

Illustratie van de overlappende leerdoelen binnen MVT

MVT-inhoud

De leerdoelen *taalvaardigheid*, *taalbewustzijn*, *cultuurbewustzijn* die samenkomen in het leerdoel *ICC*, kunnen bereikt worden door in te zetten op MVT-inhoud. Maar hoe ziet deze inhoud eruit?

Illustratie van *leerdoelen* (links) met voorbeelden van daaraan gerelateerde *inhouden* (rechts)

Voor *taalvaardigheid* en *taalbewustzijn* is er de inhoud die traditioneel bij de MVT hoort maar moeten we ook verder durven gaan. Om tot echt taalbewustzijn te komen krijgen leerlingen voeling met de rol van taal als cognitief en sociaal fenomeen. Inhoud die hieraan bijdraagt ligt binnen het vakgebied van de (algemene en toegepaste) taalkunde. De didactisering hiervan kan

uiteraard verschillende vormen aannemen (zie inzet). Ten behoeve van *cultuurbewustzijn* is er inhoud nodig over cultuur met een grote maar vooral ook met een kleine c. ICC vinden zich op het raakvlak van taal en cultuur en veronderstellen inhoud uit beide domeinen.

Voorbeelden van inhoud voor taalbewustzijn op verschillende niveaus.

Het thema "taal als cognitief fenomeen", een thema dat taalbewustzijn zal versterken, zal op een andere manier worden behandeld bij het schoolvak Engels op het vwo dan op het vmbo, en ook weer op een andere manier bij het schoolvak Frans dan bij Engels. Deze verschillen zijn het resultaat van verschillen in taalvaardigheid (bij behandeling in de doeltaal), en van verschillen in relevante interessegebieden. Zo zal voor het vmbo (afhankelijk van leerweg en profiel) inhoud gekozen kunnen worden die voor de toekomst van de leerlingen direct relevant is. Het zal voor een leerling die zijn toekomst in de horeca ziet, niet van belang zijn om te weten hoe verschillende cognitieve processen leiden tot begrip tijdens het luisterproces. Wel zal voor een dergelijke leerling het van belang zijn om te weten hoe omgangsvormen in verschillende culturen en talen van elkaar kunnen verschillen (voorbeeld van taal als sociaal en cultureel fenomeen). Voor een leerling Engels of Frans op het vwo zal een populair wetenschappelijke uitleg over die cognitieve processen mogelijk wel tot de leerstof behoren, en zal deze kennis kunnen leiden tot meer taalbewuste luisterstrategieën.

Waarschijnlijk kan meer kennis en inzicht in taalverwerving (ook behorende bij het thema "taal als cognitief fenomeen") op alle schooltypen en voor alle doeltalen aan de stof toegevoegd worden. Zo kan bijvoorbeeld het thema "motivatie" voor alle leerlingen inzicht geven in hun eigen leerproces (zie voorbeeld hieronder). Dat taal als structureel fenomeen op alle schooltypen en voor alle talen een rol speelt, is al vanzelfsprekend. Daarbij kan ook gedacht worden aan aandacht voorvergelijkingen tussen de structuur in de doeltaal en die van verschillende thuistalen, om taalbewustzijn te bevorderen.

De korte beschrijving van voorbeelden van inhoud voor taalbewustzijn in de inzet maakt duidelijk dat het een flinke uitdaging zal zijn om per taal, per taalvaardigheidsniveau, en per schooltype leer materiaal en eindtermen voor de verschillende inhouden uit te werken en deze te verbinden met de leerdoelen. Een extra uitdaging is om leerlijnen en eindtermen niet per taal te definiëren maar om dit te doen over de MVT heen en waar relevant ook in afstemming met het schoolvak Nederlands. Dit alles is geen gemakkelijke taak maar zal wel leiden tot een talencurriculum waarin inhoud systematisch vorm krijgt en leidt tot meer uitdagend talenonderwijs, een hogere graad van wereldburgerschap, en een taalvaardigheidsniveau dat voldoet aan de interculturele communicatieve eisen van onze tijd.

De inhoud zoals hier voorgesteld staat niet ten dienste van taalvaardigheid of andersom. Dit betekent dat de inhoud ook in een andere taal dan de doeltaal behandeld kan worden. Waar

mogelijk pleit het Meesterschapsteam er echter wel voor om bij het behandelen van inhoud gebruik te maken van de doeltaal en daarbij aandacht te schenken aan talige aspecten hiervan, waardoor de vaardigheden zo goed mogelijk worden geïntegreerd (naar deze methode wordt in een internationale context verwezen met de term *CLIL*, zie inzet).

Content and Language Integrated Learning (CLIL) wordt in Nederland voornamelijk toegepast in het tweetalig onderwijs (tto), waar er verwacht wordt dat er bij de 'zaakvakken' ook aandacht wordt besteed aan tweedetaalverwerving. Maar in andere contexten wordt CLIL ook bij de talen ingezet als een manier om inhoud en taal tegelijk te behandelen en elkaar te laten ondersteunen. Het streven in CLIL is dat taal en inhoud eigen (maar toch aan elkaar verbonden) leerdoelen hebben die even belangrijk zijn, hoewel de nadruk soms meer op de een, soms meer op de ander ligt.

In CLIL wordt het leren van een taal gecombineerd met het gebruiken van die taal. Binnen deze combinatie van communicatie en taalverwerving kan er ook aandacht zijn voor de taalvorm, maar aandacht voor de vorm vloeit voort uit de behoeften van de leerling om de inhoud te leren: ze zijn in elkaar verweven.

Een toolkit voor CLIL curriculumontwikkeling is te vinden op:

https://www.unifg.it/sites/default/files/allegatiparagrafo/20-01-2014/coyle_hood_marshall_clil_toolkit_pp_48-73.pdf

Niet alle inhoudelijke componenten kunnen jaarlijks in alle talen en op alle niveaus aan de orde komen. Enkele deelgebieden kunnen als essentieel worden aangewezen (denk aan taalstructuur, interculturaliteit, en literatuur) terwijl andere deelgebieden facultatief kunnen worden ingezet. Er kan per jaar en per doeltaal centraal worden bepaald welke onderdelen aan de orde komen voor examinering.

Voorbeelden

In deze paragraaf stellen we enkele links voor naar concrete voorbeelden over hoe (in dit stuk genoemde nieuwe) inhoud geïntegreerd kan worden in het MVT curriculum.

Taalbewustzijn

Taalbewustzijn omvat een breed deelgebied met onderwerpen uit de algemene en toegepaste taalwetenschap. Daaronder vallen taalstructuur, taalgebruik, taalverwerving en meertaligheid (inclusief buurtalen). Voor taalkunde zijn veel bronnen beschikbaar, zoals www.profielwerkstuktaalkunde.nl voor profielwerkstukken voor het schoolvak Nederlands. Bruikbare losse voorbeelden van lessenseries die duidelijk bijdragen aan taalbewustzijn worden genoemd

in het VU-project Taalwijs (<http://www.vu-tlc.nl/projecten/schooltalenproject/taalwijs/>). Dit project bevat voorbeelden van korte lessenseries over geïsoleerde thema's. Voor een structurele inzet van taalbewustzijn kunnen de projecten worden opgenomen in doorlopende thematische leerlijnen.

Om inzicht te krijgen in de rol van motivatie in het leerproces kunnen leerlingen begeleid worden in het reflecteren op hun eigen motivaties. Het boek *Motivating Learning* van Hadfield & Dörnyei geeft concrete voorbeelden van hoe dit gerealiseerd kan worden, aan de hand van taal- en inhoudsdoelen. Een uitgewerkt voorbeeld van een lessenserie die hierop aansluit is te vinden op: <https://drive.google.com/file/d/1p1nCCcoQrThTEAIAGZeKmKuud-NVJACi/view?usp=sharing>.

Cultuurbewustzijn

Een focus op de cultuur van de taal die wordt bestudeerd wordt in het huidige curriculum al toegepast. Een mooi voorbeeld hiervan, waarbij aandacht voor de vorm van taal is geïntegreerd in de behandeling van de inhoud, is de module Landeskunde van Van Rurenmonde over het Ruhrgebied voor Duits:

<http://media.leidenuniv.nl/legacy/unterrichtsmodul-%27ruhrgebiet-im-wandel%27-van-ruremonde-kees%3B-5488877-%282%29.pdf>.

Een ander voorbeeld is het lesmateriaal "Drillingsberichte" (historisch leren in de taalles, ook inzetbaar voor vakoverstijgend onderwijs): <http://www.ru.nl/drillingsberichte/lesmateriaal/>.

Interculturaliteit

Voor begrip van onze internationaal georiënteerde wereld is het van groot belang dat wij in staat zijn om verbanden te kunnen leggen tussen verschillende culturen, en deze te accepteren en te waarderen. Het leren van een taal bestaat voor een belangrijk deel uit de ontwikkeling van interculturele competenties. Daarvoor is kennis van andere culturen en gewoonten nodig, maar ook een open houding naar anderen en een kritische blik op de eigen cultuur. Op de website van SLO worden verschillende suggesties gedaan voor een inhoudelijke invulling van de ontwikkeling van intercultureel bewustzijn.

Internet biedt ons de mogelijkheid om applicaties grensoverschrijdend in te zetten in het talenonderwijs en de wereld buiten het klaslokaal te betrekken bij de les. Zo kunnen leerlingen uit Nederland samenwerken met leerlingen uit een school in het buitenland en gezamenlijk taaltaken en projecten uitvoeren in de doeltaal. Dit soort projecten staat bekend onder de noemer Telecollaboratie. Veel informatie en nuttige tips hierover zijn te vinden in projecten als TeCoLa (www.tecola.eu), TILA (www.tilaproject.eu) en E-Twinning (www.etwinning.net).